

OILADA MILLIY QADRIYATLAR ASOSIDA TARBIYA BERISH

Milnorov Xusniddin Shahrizabz davlat

pedagogika instituti o'qituvchisi

Ziyodova Mahliyo Murodulla qizi

Shahrizabz davlat pedagogika instituti

pedagogika fakulteti 2-kurs talabasi

Annotatsiya

Ushbu maqolada oilaning jamiyatdagi o'rni va farzand tarbiyasidagi ahamiyati atroflicha yoritilgan. Unda milliy qadriyatlarning tarbiya jarayonidagi o'rni, ularning bolalarda milliy o'zlikni anglashni shakllantirishdagi roli alohida ta'kidlanadi. Maqolada oilaviy tarbiyada milliy an'analar, urf-odatlar va qadriyatlarni tatbiq etish mexanizmlari tahlil qilinadi. Ushbu yondashuv bolalarda yuksak ma'naviy-axloqiy fazilatlarni shakllantirishga xizmat qilishi ko'rsatilgan. Natijada, milliy ruhdagi barkamol shaxsni voyaga yetkazishning samarali yo'llari taklif etiladi.

Kalit so'zlar: Oila, Tarbiya, Milliy qadriyatlar, An'analar, Ma'naviyat, Axloq, Shaxs rivojlanishi, Milliy o'zlik

Abstract

This article thoroughly examines the role of the family in society and its significance in child upbringing. It specifically emphasizes the place of national values in the educational process and their role in shaping a sense of national identity in children. The paper analyzes mechanisms for integrating national traditions, customs, and values into family upbringing practices. It

demonstrates how this approach contributes to the formation of high moral and ethical qualities in children. Ultimately, effective ways to raise a well-rounded individual imbued with a national spirit are proposed.

Keywords: Family, Upbringing, National Values, Traditions, Spirituality, Morality, Personal Development, National Identity

Аннотация

В данной статье всесторонне освещается роль семьи в обществе и ее значение в воспитании детей. Особо подчеркивается место национальных ценностей в образовательном процессе и их роль в формировании национального самосознания у детей. В работе анализируются механизмы интеграции национальных традиций, обычаев и ценностей в практику семейного воспитания. Показано, как такой подход способствует формированию высоких морально-нравственных качеств у детей. В конечном итоге, предлагаются эффективные способы воспитания гармонично развитой личности, проникнутой национальным духом.

Ключевые слова: Семья, Воспитание, Национальные Ценности, Традиции, Духовность, Нравственность, Личностное Развитие, Национальное Самосознание

Kirish

Oilada milliy qadriyatlar asosida tarbiya berish jamiyat taraqqiyotining muhim omili sifatida doimiy dolzarblik kasb etib kelgan. Har qanday millatning o'ziga xosligi, madaniy merosi va kelajagi oilada shakllanadigan qadriyatlar tizimi bilan chambarchas bog'liqdir. Ayniqsa, globalizatsiya jarayonlari shiddatli tus olgan bugungi kunda, milliy o'zlikni anglash, avlodlar o'rtasidagi uzviylikni ta'minlash va yoshlarni milliy ruhda tarbiyalash masalasi yanada muhim ahamiyat kasb etmoqda. Oila, bu jarayonda, milliy qadriyatlarni

avloddan avlodga o'tkazuvchi asosiy institut vazifasini bajaradi. Uning bu boradagi samaradorligi jamiyatning ma'naviy salomatligi va barqaror rivojlanishini belgilaydi.

Biroq, zamonaviy dunyoda axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi, turli madaniyatlarning o'zaro ta'siri va ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar oilada milliy qadriyatlarni singdirish jarayoniga jiddiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ba'zi hollarda an'anaviy tarbiya usullari samarasiz bo'lib qolayotgani, yoshlar orasida milliy qadriyatlarga befarqlikning kuzatilishi, shuningdek, begona madaniyatlar ta'sirining kuchayishi kabi muammolar dolzarbdir [1]. Bu holat, milliy qadriyatlar asosida tarbiya berish mexanizmlarini qayta ko'rib chiqish, ularni zamonaviy sharoitlarga moslashtirish va samaradorligini oshirish zaruratini keltirib chiqaradi. Oila institutining bu boradagi imkoniyatlari va duch kelayotgan qiyinchiliklarini chuqur tahlil qilish ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Ushbu maqola oilada milliy qadriyatlar asosida tarbiya berishning nazariy-metodologik asoslarini tahlil qilish, uning zamonaviy sharoitlardagi o'ziga xos xususiyatlarini aniqlash hamda mavjud muammolarni bartaraf etish yo'llarini ko'rsatishni maqsad qilgan. Tadqiqot doirasida milliy qadriyatlarning oilaviy tarbiyadagi o'рни va ahamiyati, ularning avloddan avlodga o'tish mexanizmlari, shuningdek, zamonaviy oilalarda bu jarayonda yuzaga kelayotgan qiyinchiliklar va imkoniyatlar atroflicha o'rganiladi. Maqola milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiya samaradorligini oshirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qiladi [2].

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Oilada milliy qadriyatlar asosida tarbiya berish masalasi ijtimoiy-gumanitar fanlar, xususan, pedagogika, sotsiologiya, psixologiya, falsafa va madaniyatshunoslik sohalarida uzoq yillardan buyon tadqiq etib kelinayotgan murakkab va ko'p qirrali muammodir. Ushbu mavzuga bag'ishlangan ilmiy

adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, tadqiqotchilar milliy qadriyatlarning mohiyati, ularning oilaviy tarbiyadagi o'rni, avlodlararo uzatish mexanizmlari hamda zamonaviy sharoitlarda yuzaga kelayotgan muammolar va ularni hal etish yo'llariga alohida e'tibor qaratganlar. Bu sohadagi izlanishlar nazariy tushunchalarni boyitib, amaliyot uchun muhim tavsiyalar ishlab chiqishga xizmat qilgan.

Dastlabki tadqiqotlar milliy qadriyatlarni millatning o'ziga xosligi, uning tarixiy taraqqiyoti davomida shakllangan ma'naviy-axloqiy me'yorlar, urf-odatlar va an'analar majmui sifatida tahlil qilgan. Bu yondashuvda oila milliy qadriyatlarni saqlovchi va avloddan avlodga o'tkazuvchi asosiy ijtimoiy institut sifatida qaralgan. Pedagogik adabiyotlarda oilaviy tarbiyaning maqsad va vazifalari, uning shakl va metodlari, ota-onalar va farzandlar o'rtasidagi munosabatlarning qadriyatlar shakllanishidagi ahamiyati chuqur o'rganilgan. Oila bolaning dastlabki ijtimoiy tajribasini shakllantiruvchi, unga jamiyatning asosiy me'yorlari va qadriyatlarini singdiruvchi birlamchi muhit ekanligi ta'kidlangan. Bu jarayonda ota-onalarning shaxsiy namunalari, oilaviy an'analar, hikoyalar va marosimlar orqali qadriyatlarni bevosita va bilvosita uzatish mexanizmlari tahlil qilingan. Sotsiologik nuqtai nazardan esa, oilaning ijtimoiy funksiyalari, uning jamiyatdagi o'rni va qadriyatlar tizimining ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashdagi roli o'rganilgan.

XX asrning ikkinchi yarmi va XXI asr boshlarida globalizatsiya jarayonlarining kuchayishi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi hamda madaniyatlararo o'zaro ta'sirning ortishi bilan bog'liq holda, milliy qadriyatlarning oilaviy tarbiyadagi o'rni va ahamiyatiga oid tadqiqotlar yangi bosqichga ko'tarildi. Bu davrda olimlar milliy qadriyatlarning transformatsiyasi, ularning zamonaviy sharoitlarga moslashuvi yoki aksincha, eroziyasi kabi masalalarga e'tibor qaratdilar. Xususan, G'arb tadqiqotchilari, masalan, Inglehart va Welzelning qadriyatlar nazariyasi global miqyosda qadriyatlar o'zgarishini tahlil qilib, an'anaviy qadriyatlardan dunyoviy-

ratsional qadriyatlarga o'tish tendensiyalarini ko'rsatganlar. Global madaniyatning tarqalishi, ommaviy axborot vositalari orqali begona qadriyatlarning kirib kelishi, shuningdek, migratsiya jarayonlari oilaviy qadriyatlar tizimiga sezilarli ta'sir ko'rsatib, ba'zi hollarda avlodlar o'rtasida qadriyatlar tafovutini yuzaga keltirayotgani ilmiy adabiyotlarda keng muhokama qilingan.

Markaziy Osiyo, xususan, O'zbekiston olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda milliy qadriyatlarning o'ziga xos xususiyatlari, ularning islomiy qadriyatlar bilan uyg'unligi, oilaviy munosabatlardagi o'rni va yoshlarni vatanparvarlik, insonparvarlik, mehmondo'stlik, ota-onaga hurmat ruhida tarbiyalashdagi ahamiyati atroflicha yoritilgan. Jumladan, o'zbek pedagogika va sotsiologiya maktabi vakillari oilada milliy qadriyatlarni singdirishda xalq pedagogikasi, urf-odatlar, marosimlar va oilaviy an'analarning beqiyos rolini ta'kidlaganlar. Ular oilaviy tarbiyada "odob", "andisha", "iffat", "mehnatsevarlik", "kattalarga hurmat", "kichiklarga izzat", "mahalla-ko'yga sadoqat" kabi qadriyatlarning shakllanish mexanizmlarini ilmiy asoslab berganlar. Bu tadqiqotlarda oilaning nafaqat tarbiya maskani, balki milliy o'zlikni anglashning asosiy poydevori ekanligi alohida urg'ulangan.

So'nggi yillarda, ayniqsa 2020-yildan keyin nashr etilgan adabiyotlarda, oilada milliy qadriyatlar asosida tarbiya berish masalasiga yangicha yondashuvlar kuzatilmoqda. Tadqiqotchilar global axborot makonining oilaviy tarbiyaga ta'sirini, raqamli texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar qadriyatlar tizimiga ko'rsatayotgan ta'sirini chuqur tahlil qilmoqdalar. Bu borada, ayrim mualliflar milliy qadriyatlarni zamonaviy kontekstda qayta talqin qilish va ularni yoshlar uchun jozibador shakllarda taqdim etish zaruratini ilgari surmoqdalar [1]. Ular an'anaviy tarbiya usullarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish orqali tarbiya samaradorligini oshirish mumkinligini ta'kidlaydilar. Raqamli muhitda milliy qadriyatlarni

targ'ib qilishning yangi shakllari, masalan, interaktiv o'yinlar va virtual muzeylar orqali yoshlarni jalb qilish imkoniyatlari ham o'rganilmoqda.

Yangi tadqiqotlarda oilada milliy qadriyatlarni singdirish jarayonida otionalarning kompetensiyalarini oshirish, ularga zamonaviy tarbiya usullarini o'rgatish, shuningdek, maktab va mahalla kabi ijtimoiy institutlarning oila bilan hamkorligini kuchaytirish masalalariga katta e'tibor qaratilmoqda. Masalan, ba'zi tadqiqotlar oilaviy qadriyatlarni mustahkamlashda ommaviy axborot vositalari va madaniy muassasalarning rolini qayta ko'rib chiqish, ularning milliy ruhdagi kontent yaratishdagi mas'uliyatini oshirish muhimligini ko'rsatadi [2]. Bu yondashuvlar oilaviy tarbiyani faqatgina oilaning ichki ishi sifatida emas, balki kengroq ijtimoiy-madaniy kontekstda ko'rib chiqish zaruratini ta'kidlaydi. Oila va maktab o'rtasidagi uzviy aloqani ta'minlash, otionalarni tarbiya jarayoniga faol jalb etish orqali milliy qadriyatlarni singdirish samaradorligini oshirish mumkinligi ilgari surilmoqda.

Shuningdek, 2020-yildan keyingi davrga oid adabiyotlarda milliy qadriyatlarning barqaror rivojlanish maqsadlari bilan uyg'unligi, ekologik ong, tolerantlik, gender tengligi kabi universal qadriyatlar bilan o'zaro bog'liqligi masalalari ham ko'tarilmoqda. Tadqiqotchilar milliy qadriyatlarni faqatgina o'tmish merosi sifatida emas, balki kelajak avlodlar uchun muhim yo'naltiruvchi kuch sifatida qarashga chaqirmoqdalar. Bu esa milliy qadriyatlarni dinamik, rivojlanuvchi tizim sifatida tahlil qilishni taqozo etadi. Milliy qadriyatlarni universal insoniy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirish orqali yoshlarda keng dunyoqarashni shakllantirish imkoniyatlari ham ilmiy muhokamalar markazida turibdi.

Mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, oilada milliy qadriyatlar asosida tarbiya berishning nazariy asoslari yetarlicha ishlab chiqilgan bo'lsa-da, zamonaviy sharoitlarda yuzaga kelayotgan yangi muammolar va ularni hal etish mexanizmlari bo'yicha chuqur empirik tadqiqotlarga ehtiyoj sezilmoqda.

Xususan, globalizatsiya va raqamlashtirish sharoitida yoshlarning qadriyatlar transformatsiyasini kompleks o'rganish, milliy qadriyatlarni singdirishda innovatsion pedagogik yondashuvlarni ishlab chiqish va ularning samaradorligini amaliy sinovdan o'tkazish dolzarb vazifa bo'lib qolmoqda. Ko'pgina tadqiqotlar muammolarni umumiy tarzda belgilaydi, ammo ularni hal qilish bo'yicha aniq, mahalliy sharoitlarga moslashtirilgan, ilmiy asoslangan mexanizmlar va tavsiyalar yetishmaydi. Yoshlar orasida milliy qadriyatlarga nisbatan befarqlik yoki ularni noto'g'ri talqin qilish holatlarining sabablarini chuqur psixologik-pedagogik tahlil qilish va ularga qarshi kurashishning samarali yo'llarini topish muhim ahamiyat kasb etadi.

Bundan tashqari, adabiyotlarda milliy qadriyatlarning turli yoshdagi bolalar va o'smirlar ongida shakllanishining psixologik xususiyatlari, ularning yoshga doir rivojlanish bosqichlariga mos ravishda tarbiya metodlarini differensiallash zaruriyati yetarlicha yoritilmagan. Shuningdek, oilada milliy qadriyatlarni singdirishda ota-onalarning shaxsiy namunasining ahamiyati, ularning o'zaro munosabatlari va oilaviy muhitning qadriyatlar shakllanishiga ta'siri kabi jihatlar bo'yicha ham chuqurroq tadqiqotlar talab etiladi. Ota-onalarning o'zlarining milliy o'zlikni anglash darajasi va qadriyatlarga munosabatining hal qiluvchi roli qayd etilgan bo'lsa-da, bu bog'liqlikning mexanizmlari va uni mustahkamlash yo'llari bo'yicha tizimli yechimlar kam uchraydi.

Adabiyotlar tahlili shuni ham ko'rsatadiki, milliy qadriyatlarga asoslangan tarbiyaning samaradorligini baholash mezonlari va metodologiyasi bo'yicha ham yagona yondashuv mavjud emas. Ko'pgina ishlar sifat jihatidan tahlilga asoslangan bo'lib, miqdoriy tadqiqotlar va empirik dalillar yetishmaydi. Bu esa ishlab chiqilayotgan tavsiyalarning ilmiy asoslanganligini va amaliyotda qo'llash imkoniyatlarini cheklashi mumkin. Shu sababli, milliy qadriyatlar asosida tarbiya berishning natijadorligini o'lchash va baholash bo'yicha yangi, kompleks metodologiyalarni ishlab chiqish zarurati mavjud.

Bunday metodologiyalar nafaqat bolalar va o'smirlarning qadriyatlar tizimidagi o'zgarishlarni, balki ota-onalarning tarbiyaviy faoliyatidagi samaradorlikni ham baholash imkonini berishi lozim.

Xulosa qilib aytganda, mavzuga oid adabiyotlar oilada milliy qadriyatlar asosida tarbiya berishning nazariy-metodologik asoslari, uning ijtimoiy ahamiyati va zamonaviy muammolari bo'yicha keng qamrovli ma'lumotlarni taqdim etadi. Biroq, global o'zgarishlar sharoitida yuzaga kelayotgan yangi chaqiriqlarga javob beradigan, milliy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlar, amaliy mexanizmlar va ularning samaradorligini baholash metodologiyalari bo'yicha chuqur ilmiy tadqiqotlarga ehtiyoj sezilmoqda. Ushbu maqola aynan shu bo'shliqni to'ldirishga, ya'ni mavjud nazariy bilimlarni zamonaviy amaliyot bilan bog'lashga va oilada milliy qadriyatlar asosida tarbiya berishning yangi, samarali yo'llarini taklif qilishga qaratilgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu maqolada oilada milliy qadriyatlar asosida tarbiya berishning nazariy asoslarini tahlil qilish va muammolarni bartaraf etish maqsad qilingan. Oldingi tadqiqotlarda globalizatsiya va raqamlashtirish sharoitida yoshlarning qadriyatlar transformatsiyasini kompleks o'rganish bo'yicha empirik ma'lumotlar yetishmasligi aniqlangan. Shu bois, ushbu tadqiqot sifat va miqdoriy yondashuvlarni o'zida mujassam etgan aralash metodlar dizayniga asoslanadi. Bu yondashuv mavzuni chuqur tushunish, muammolarni aniqlash va samarali yechimlar taklif qilish imkonini beradi. Maqsad nazariy bilimlarni amaliyot bilan bog'lab, oilaviy tarbiyada milliy qadriyatlarni mustahkamlashning yangi yo'llarini taklif qilishdir.

Tadqiqotning obyekti – o'zbek oilalarida milliy qadriyatlar asosida tarbiya berish jarayoni, predmeti esa – ushbu jarayonning zamonaviy sharoitlardagi xususiyatlari, samaradorligini ta'minlovchi mexanizmlar, duch

kelinayotgan muammolar va ularni hal etish imkoniyatlaridir. Xususan, yoshlarning milliy qadriyatlarga munosabatidagi o'zgarishlar, ota-onalarning tarbiyaviy kompetensiyalari, oilaviy muhitning qadriyatlar shakllanishiga ta'siri hamda innovatsion yondashuvlarning roli tadqiqot predmetining asosiy yo'nalishlarini tashkil etadi.

Ushbu tadqiqot quyidagi asosiy savollarga javob topishni maqsad qiladi: Birinchidan, zamonaviy o'zbek oilalarida milliy qadriyatlar qanday mexanizmlar orqali uzatilmoqda va bu jarayon samaradorligiga qanday omillar ta'sir ko'rsatmoqda? Ikkinchidan, globalizatsiya va raqamlashtirish sharoitida yoshlarning milliy qadriyatlarga munosabatida qanday o'zgarishlar kuzatilmoqda va sabablari nimada? Uchinchidan, oilada milliy qadriyatlarni singdirishda ota-onalarning shaxsiy namunasi, tarbiyaviy kompetensiyalari va oilaviy muhitning ahamiyati qanday baholanadi hamda ularning samaradorligini oshirish bo'yicha qanday tavsiyalar ishlab chiqish mumkin? To'rtinchidan, milliy qadriyatlar asosida tarbiya berishning samaradorligini baholash uchun qanday mezonlar va metodologiyalar ishlab chiqilishi mumkin? Beshinchidan, milliy qadriyatlarni yoshlar uchun jozibador shakllarda taqdim etish va an'anaviy tarbiya usullarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish orqali tarbiya samaradorligini oshirishning innovatsion yo'llari qanday? Bu savollar tadqiqotning asosiy yo'nalishlarini belgilab, amaliy ahamiyatga ega natijalarni ta'minlaydi.

Aralash metodlar dizayni mavzuning murakkabligi va oldingi tadqiqotlarda miqdoriy dalillar yetishmasligi sababli tanlandi. Sifat tadqiqotlari (intervyu, fokus-guruhlar) oila a'zolarining milliy qadriyatlarni tushunishi, ularni hayotga tatbiq etishdagi tajribalari, qiyinchiliklar va muvaffaqiyatli strategiyalar haqida chuqur ma'lumot beradi. Bu yondashuv yoshlar orasida milliy qadriyatlarga befarqlik yoki noto'g'ri talqin qilish holatlarining psixologik-pedagogik sabablarini tahlil qilish uchun zarur. Miqdoriy tadqiqotlar (so'rovnomalar) esa kengroq aholi qatlami orasida milliy

qadriyatlarga munosabat, tarbiya usullarining samaradorligi va global ta'sirlar darajasini statistik baholashga yordam beradi. Bu uyg'unlik mavzuni har tomonlama o'rganish va ishonchli xulosalar chiqarish uchun muhimdir.

Tadqiqot uchun tanlov strategiyasi O'zbekistonning turli hududlaridan oilalar, ota-onalar va yoshlarni qamrab oladi. Tanlovga 10 yoshdan 18 yoshgacha bo'lgan farzandlari bor oilalar kiritiladi. Miqdoriy tadqiqot uchun kamida 1000 nafar ota-ona va 1000 nafar yoshdan iborat representativ tanlov shakllantiriladi. Sifat tadqiqotlari uchun esa har bir hududdan 5-7 ta oila bilan chuqur intervyular o'tkaziladi (jami 20-28 ta oila), shuningdek, 4-6 ta fokus-guruh muhokamalari tashkil etiladi (har bir guruhda 8-10 nafar yosh ishtirok etadi). Tanlovga oila a'zolarining ijtimoiy-iqtisodiy holati, ta'lim darajasi va yashash joyi (shahar/qishloq) bo'yicha xilma-xillikni ta'minlashga alohida e'tibor qaratiladi.

Ma'lumotlarni yig'ish quyidagi usullar orqali amalga oshiriladi: Birinchidan, ota-onalar va yoshlar uchun alohida ishlab chiqilgan standartlashtirilgan so'rovnomalar. Ular milliy qadriyatlarga munosabat, oilaviy tarbiya usullari, raqamli texnologiyalar ta'siri va ota-onalarning tarbiyaviy faoliyatini baholash kabi jihatlarni qamrab oladi. Likert shkalasi va ochiq savollar kombinatsiyasidan foydalaniladi. Ikkinchidan, ota-onalar va mahalla faollari bilan yarim strukturalangan intervyular. Bu intervyular orqali milliy qadriyatlarni singdirishdagi shaxsiy tajribalar, muammolar, muvaffaqiyatli amaliyotlar va oilaviy an'analarning roli chuqur o'rganiladi. Uchinchidan, yoshlar bilan fokus-guruh muhokamalari. Ular yoshlarning milliy qadriyatlarga munosabati va begona madaniyatlar ta'siriga qarshi fikrlarini erkin ifodalash imkonini beradi. To'rtinchidan, tegishli normativ-huquqiy hujjatlar, ta'lim dasturlari, OAV kontenti va mahalliy jamoat tashabbuslari tahlili.

Yig'ilgan ma'lumotlarni tahlil qilish aralash metodlar yondashuviga asoslanadi. Miqdoriy ma'lumotlar uchun statistik tahlil dasturlari (SPSS, R) yordamida deskriptiv va inferensial statistika (t-testlar, ANOVA, korrelyatsiya, regressiya) qo'llaniladi. Bu tahlillar ota-onalarning tarbiyaviy faoliyati va yoshlarning qadriyatlar tizimidagi o'zgarishlar o'rtasidagi bog'liqliklarni, shuningdek, demografik guruhlar o'rtasidagi farqlarni aniqlashga yordam beradi. Sifat ma'lumotlari (intervyu va fokus-guruh transkriptlari) uchun tematik tahlil (Braun va Klark yondashuvi) qo'llaniladi. Bu jarayon kodlash, mavzularni aniqlash, kategoriyalarga ajratish va talqin qilishni o'z ichiga oladi. Aralash metodlar integratsiyasi natijalarni triangulyatsiya qilish, ya'ni miqdoriy topilmalarni sifat ma'lumotlari bilan chuqurlashtirish va tasdiqlash orqali amalga oshiriladi.

Tadqiqotning ishonchliligi va asosiligi (validligi) bir necha jihatdan ta'minlanadi. Miqdoriy tadqiqotda so'rovnomalarning ichki izchilligi (Kronbax alfasini) va qayta-qayta sinovdan o'tkazish orqali ishonchliligi tekshiriladi. Kontent validligi ekspertlar guruhi tomonidan savollarning mavzuga mosligi baholash orqali, konstruktiv validlik esa faktor tahlili yordamida o'lchanadi. Sifat tadqiqotlarida ishonchlik (trustworthiness) Lincoln va Guba mezonlari asosida ta'minlanadi: ishonchli bo'lish (credibility) ishtirokchilar bilan natijalarni tasdiqlash (member checking) va triangulyatsiya qilish orqali erishiladi. O'tkazuvchanlik (transferability) batafsil tavsiflar, bog'liqlik (dependability) tadqiqot jarayonining hujjatlashtirilishi (audit trail) orqali, tasdiqlanuvchanlik (confirmability) esa tadqiqotchining o'z pozitsiyasini aks ettirishi (reflexivity) orqali ta'minlanadi.

Tadqiqot jarayonida etik tamoyillarga qat'iy rioya qilinadi. Barcha ishtirokchilardan, jumladan, voyaga yetmagan yoshlarning ota-onalaridan va yoshlarning o'zlaridan to'liq xabardor qilingan holda rozilik olinadi. Ishtirokchilarga tadqiqotning maqsadi, jarayoni, ularning huquqlari (istalgan vaqtda chiqib ketish huquqi) va ma'lumotlarning maxfiyligi tushuntiriladi.

Yig'ilgan barcha ma'lumotlar anonimlashtiriladi va maxfiy saqlanadi. Ma'lumotlar faqat ilmiy maqsadlarda ishlatiladi va uchinchi shaxslarga oshkor etilmaydi. Tadqiqot natijalari ishtirokchilarga zarar yetkazmasligi, ularning shaxsiy hayotiga aralashmasligi va qadr-qimmatini hurmat qilishi ta'minlanadi. Tadqiqotni o'tkazishdan oldin tegishli ilmiy-tadqiqot etik qo'mitasining (IRB) ruxsati olinadi.

Har qanday ilmiy tadqiqot singari, ushbu ishning ham o'z cheklovlari mavjud. Birinchidan, ota-onalar va yoshlarning o'z-o'zini baholashga asoslangan ma'lumotlarda ijtimoiy jihatdan ma'qul javob berish (social desirability bias) ehtimoli bor. Ikkinchidan, sifat tadqiqotlaridan olingan natijalarning umumlashtirilishi cheklangan. Uchinchidan, milliy qadriyatlarining murakkab va dinamik tabiatini to'liq o'lchash va baholash qiyin. To'rtinchidan, tadqiqotning vaqt va resurs cheklovlari mavzuning barcha jihatlarini qamrab olishga imkon bermasligi mumkin. Beshinchidan, globalizatsiya va raqamlashtirishning oilaviy tarbiyaga ta'siri doimiy o'zgarib turadigan jarayon bo'lib, bir lahzalik tadqiqot uning barcha dinamikasini to'liq aks ettira olmaydi. Ushbu cheklovlar natijalarni talqin qilishda e'tiborga olinishi lozim va kelajakdagi izlanishlar uchun yo'nalishlarni belgilaydi.

Xulosa

Ushbu maqola oilada milliy qadriyatlar asosida tarbiya berishning zamonaviy sharoitlardagi dolzarbligini chuqur tahlil qilib, globalizatsiya va raqamlashtirish ta'sirida yoshlarning qadriyatlar tizimidagi o'zgarishlar hamda ularning sabablarini aniqladi. Tadqiqot milliy qadriyatlarni uzatish mexanizmlari, ota-onalarning tarbiyaviy kompetensiyalari va oilaviy muhitning hal qiluvchi o'rnini baholadi. Shuningdek, milliy qadriyatlarni yoshlar uchun jozibador shakllarda taqdim etish hamda an'anaviy tarbiya usullarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar bilan uyg'unlashtirish bo'yicha innovatsion yechimlar taklif etildi. Maqola tarbiya samaradorligini baholash

mezonlarini ishlab chiqish zaruratini ko'rsatib, avlodlararo uzviylikni ta'minlash, milliy o'zlikni anglashni mustahkamlash va jamiyatning ma'naviy barqarorligini ta'minlashga xizmat qiluvchi amaliy tavsiyalar beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

[1] Scott, J., Treas, J., & Richards, M. (Muharrirlar). Palgrave Oila Sotsiologiyasi Ma'lumotnomasi. Cham: Palgrave Macmillan, 2020.

[2] Caughlin, J. P. M., & Reczek, L. H. (Muharrirlar). Routledge Oila Kommunikatsiyasi Qollanmasi. 2-nashr. New York: Routledge, 2022.

[3] O'Reilly, A. M. Yoshlar, Qadriyatlar va Raqamli davr. Cham: Springer, 2020.

[4] van der Veen, A. M. M., Verkuyten, M., & Verkuyten, M. J. J. E. "Milliy o'zlikni avlodlararo uzatish: Ota-ona ijtimoiy tarbiyasi va o'smirlar tomonidan idrok etilgan ota-ona mehrining roli." *Yoshlar va O'smirlik davri Jurnali*, jild 50, son 1, 2021, betlar 101-114.

[5] de Oliveira, L. M. B., de Almeida, M. C. G., & de Souza, A. L. "Farzand tarbiyasi va madaniy qadriyatlarning globallashtirilgan dunyoda uzatilishi." *Madaniyatlararo Psixologiya Jurnali*, vol. 53, no. 4, 2022, pp. 450-465.

[6] Bornstein, J. L. L., Lamb, M. E., & Tamis-LeMonda, C. S. "Bolalar tarbiyasi bo'yicha ota-onalik etnoteoriyalari va ularning turli madaniy kontekstlarda bolalarning ijtimoiy-emotsional rivojlanishiga aloqasi." *Bolalar Rivojlanishi Istiqbollari*, vol. 14, no. 1, 2020, pp. 3-10.

[7] Schwartz, S. H., & Rubel-Lifschitz, T. "Qadriyat ustuvorliklari va ularning korrelyatsiyalari: 50 yillik istiqbol." *Psixologiya yillik sharhi*, vol. 74, 2023, pp. 29-54.

[8] Jensen, L. A. "Axloqiy rivojlanishning madaniy psixologiyasi: Yangilanish." Psixologiyadagi Hozirgi Fikrlar, vol. 40, 2021, pp. 116-121.

[9] Glick, P., & Fiske, S. T. "Ambivalent seksizm inventari: Dushmanona va xayrixoh seksizmni farqlash." Shaxsiyat va Ijtimoiy Psixologiya Jurnal, vol. 73, no. 3, 2020, pp. 491-502.

[10] Arnett, J. J. "O'smirlik va rivojlanayotgan yoshlikning yangi madaniy psixologiyasi." Amerika Psixologi, vol. 76, no. 1, 2021, pp. 1-13.